

Il tissi svanescha pir plaun

Permanenza e superaziun dal communissem

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Ins na sa smirveglia che «Glaube in der 2. Welt», revista mensila svizra «per la libertad religiusa ed ils dretgs umans»¹⁾, deditgescha ses numer da matg per gronda part a dumondas en connex cun il Cosovo. L'editorial dal schefredactor Erich Bryner fa endament «in fin dus milliuns unfrendas armenas 1895/96, 1909 e 1915», lura «la translocaziun sfurzada da pievels entirs en l'imperi da Stalin, la «schoa» durant la segunda guerra mundiala, la bandischada dals Tudestgs da l'ost suenter lezza, las «purificaziuns etnicas» en l'anteriura Jugoslavia durant l'emprima mesadad da noss decennis e lur orribla culminaziun en ils mazzaments da Srebrenica e îepa (1995). Ils Serbs paran decidids da liquidar uschia il problem albanais, tenor l'exempel dal minister tirc da l'intern Talaat che declarava uffizialmain ils 31 d'avust 1915: «Il problem armen na datti pli» (p. 2). La remartga davart «ils Tudestgs da l'ost» fa allusiun als var 15 milliuns bandischads or da regiuns ch'appartegnan oz a la Pologna, Russia, Slovachia, Tschechia, Ungaria u Voivodina, sco la Prussia da l'ost, patria da Herder e Kant.**

Inua va il Cosovo?

Ils patratgs dal teolog ollandais Geert van Dartel, redigids avant la guerra da Cosovo e publitgads en translaziun tudestga, paran tant pli actuals suenter l'armistizi precar suttascrit ils 10 da zercladur: «Ins astga sa dumandar sche la cuminanza internaziunala sa cuntenta puspè cun ina faschadira provisorica per cuntanscher ina pasch transitorica, ubain sch'ella aspira ad ina soluziun permanenta francada en il dretg» (p. 17). L'autur fa endament il mitus serb da Cosovo e concluda che «l'indipendenza totala» saja «be logica» (p. 20).

Naziunalissem u conciliaziun?

La revista perscrutescha era la tenuta da las baselgias ortodoxas, cunzunt la russa e la serba. Pir dapi paucs onns appellescha l'uestg da la minoritad serba en Cosovo (10% da la populaziun) a ses concartents da tgirar la convivenza

cun ils Albanais. Sia baselgia però ha surpiglià il mitus naziunalistic da quel Cosovo «che represchenta en perpeten la tgina da la Serbia ed il center spiritual da l'entir pievel ortodox serb» (p. 14); uschia il messadi da la Baseligia ortodoxa serba per Pasca 1999, suttascrit da tuts uestgs, pia era quel da Cosovo. Il schef da la principala baseligia ortodoxa, patriarc Alexi da Moscau, ha sa declerà solidar cun la Serbia diesch dis suenter Pasca 1999: «L'agid da Dieu stat da vossa vart»; tuttina ha'l er admonì: «Laschai turnar quels umans paschaivels e bainvulents che han abandonà lur patria! Tschertgai conciliaziun ed armonia! Lura na po nagin as reproschar acziuns petgaminusas» (p. 16). Lezs niebels plets nun han gidà; i ha vuli bombas dal vest durant diesch emnas.

Tranter ideal e populissem

La personalitad dal patriarc Alexi è stgarpada tranter ses agens «ideals ecumenics» e «la maioritad naziunalistica ed antiecumenica en la Baseligia ortodoxa russa» (p. 26). El è naschì 1929 en Estonia sco Alexi von Rüdiger, figl d'in Tudestg e «d'ina Russa u d'ina Estona» (p. 24). Gia il tat dal patriarc era in da quels 75 000 subdits protestants da la Russia en Estonia e Lettonia che han dà suatientscha a la champagne missionara ortodoxa sfurzada da l'imperatur Clau I (1825–1855) e che ha gi' effects er suenter sia mort. 1940 è il bab d'Alexi vegnì spiritual. El sez è vegnì ordinà 1950. La sinoda al ha elegì patriarc 1990 empè d'in concurrent cumpromess cun il stadi. 1992–1993 ha'l admiss la culpa dal clerus ortodox tar ils malfatgs dal communissem: «Ils davos decennis han purtà patiments inexprimibels a noss pievel. Milliuns umans han endirà il martiri (...). Era nus, uestgs e spirituals, essan la culpa (...). Nus faschain penitienzia per quels da nus che nun han tegnì la dira en ils onns da persecuziun e han sa mussads temelits, e cunzunt per quels che (...) han gidà ils persequitaders» (p. 26). 1995 ha Alexi declerà en il dom da Berlin, faschond allusiun a la dictatura d'Ulbricht e Honecker (1949–1989): «Quel reschim communist che ha purtà tanta dolor a blers Tudestgs è vegnì da mes

pajais; blers da mes cumpatriots al han sustegnì» (p. 26). En ils davos onns nun ha'l dentant pli mussà in tal curaschi. El «è vegnì in naziunalist russ (...). El nun ha mai chattà il curaschi da condemnar la brutalitad da l'armada russa en la guerra da Tschechenia»²⁾. La radunanza da spirituals da la diocesa ortodoxa da Novosibirsc ha gist punctuà «il privel da l'eresia ecumenica» e propost «che nossa baseligia sortia dal Cussegl mundial da las baselgias e d'autras organizaziuns ecumenicas» (p. 7). È quai ina casualitad? L'onni passà ha il pievel dal district da Novosibirsc elegì sco prefect il general naziunalist pensiunà Lebed.

Glich or da Banat

Da Rumenia perencunter po la revista rapportar ina curaschusa decleraziun da ricla davart ils decennis d'oppressiun, numnadain da l'uestg ortodox da Banat, regiun da plis pievels e tgina da la revoluziun da 1989. «En Rumenia n'ha nagin fatg penitienzia per ils malfatgs sgarschavels da la dictatura comunista. Anc pli malas èn la libertad e la ritgezza da blers criminals sco quels che manavan la praschun politica da Sighetul Marmatiei, nua ch'ins ha extirpà la flur da la societad rumena. Tals criminals survegnan oz schizunt decoraziuns (...). En vista da lezza situaziun pon las baselgias en Rumenia, cunzunt la principala, l'ortodoxa, dar in exempel da curaschi ed in fundament da renovaziun sociala. Quai pudainsa cuntanscher pir admettend nossa gronda culpa» (p. 6). Questa decleraziun n'è betg be remartgabla pervi da la vegliadetgna da l'autur (76 onns), mabain era pervi d'in moviment che sa fa valair gist en Banat e Transilvania per l'autonomia da lezzas regiuns.

Avertura e convivenza

La revista publitgescha anc dus rapports allegraivels da Bryner or da la Slovachia dal sidost, sdrima da linguatg ucranais ed ungarais, cun refurmads, catolics romans e tals da ritus oriental. En ina citad industrial nova «festiveschan tuttas trais confessiuns lur cults divins en il medem bajetg, e quai dapi in onn e mez (...). Sin il tetg stattan la crusch catolica romana, la catolica orientala cun trais travs transver-

salas, e la staila refurmada (...). La collavuraziun ecumenica da las trais pravendas ha sa verificada bain» (p. 9). A paucs kilometers da là ha l'uniun «Glaube in der 2. Welt» gidà a finanziaziun ina chasa da studis refurmada. Il mars han ins envidà Bryner a referir sco teolog en la biblioteca da lezza chasa, davart «Religiun e naziun», en il rom d'in'occorrenza da perfecziunament per preditgants d'omaduas schlattainas. «L'atmosfera averta da scuntrada e discussiun» al ha fatg ina ferma impressiun. «1998 ha il center da furmaziun dà albiert a 26 occorrenzas, numnadain radunanzas da peditgants, sesidas da perfecziunament per parsuras da pravendas, champs da chantar, curs per cantors sco era per scolasts e catechets, congress da dunas ed ina radunanza d'impressaris» (p. 32).

Dai adatg!

Tranter plirs auters artitgels duain ins anc menziunar in rapport da tschingt paginas (27–31) davart l'agid d'ina gruppa cristiana ortodoxa als toxicomans da Son Petersburg. Lur numer, sco dal rest quel dals tuberculus, crescha en tut la Russia. «Glaube in der 2. Welt» da matg mussa pia in maletg fitg varià dal mund liberà dal communissem. Rumenia e Slovachia progredeschan plaun a plaun, però la Russia e cunzunt la Serbia restan dominads da l'intoleranza e dal naziunalissem. L'equiliber mundial è periclità d'ina pussanza atomica incalculabla, cun bunamain 150 milliuns olmas, in president malsaun e bavader ed in parlament dominà da naziunalists e communists. Quai han ins gist vesì cura che sias truppas èn entradas en il Cosovo suenter l'armistizi, «surpassond tuttas convengnas tranter l'Organisaziun dal contract da l'Atlantic nord e Moscau»³⁾. Politichers democratics, disfidai da la Russia!

1) **Adressa: Bergstraße 6, Postfach 9, 8702 Zollikon. Telefon 01 391 37 47 u 48. Telefax 01 391 44 26. Posta electronica: g2w@swiss-online.ch**

2) **Die orthodoxen Kirchen und der Kosovo-Krieg, en: Neue Zürcher Zeitung, 25 da matg 1999, p. 9**

3) **Milde Irritation in Washington über Moskau, en: Neue Zürcher Zeitung, 14 da zercladur 1999, p. 2**